

ÖRÖKSÉGGÉPZÉS: REZSIMEK ÉS KÁNONOK, SZINTEREK ÉS AKTOROK

A társadalomtudományokban¹ az 1960–1970-es évektől hívószóvá váló *örökség* terminus napjainkra a lokális közösségek által is birtokba vett fogalommá és a helyi örökségteremtő stratégiák szerves részévé vált, mely a lokalitás jellegében tapasztalt változásokra adott kulturális válaszként értelmezhető.² Hazánkban 1996-ban nevezték át Kulturális Örökség Főosztályává a Kulturális Minisztérium korábbi Közgyűjteményi Főosztályát, amelyet az ezredfordulótól a néprajz és antropológia képviselőinek körében is innovatív szakmai eszmecserék követték.³ Az ENSZ Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete, az UNESCO⁴ Közgyűlése az 1972-es Világörökség Egyezmény aktualizált és ismételt megvitatása eredményeként 2003-ban fogadta el a Szellemi Kulturális Örökségről szóló irányelveket, amelyek magyarországi ratifikálása (2006),⁵ illetve a magyar állam saját örökség-rendszerének, a Magyar Értéktárnak felállítása után (2012) az örökségésítés széles(ebb) körű társadalmi érdeklődés, nem ritkán eltérő viszonyulás tárgyává vált. Intézetünk munkatársainak célja jelen kötet megtervezésekor az volt, hogy közös projektmunka⁶ során világítsanak rá az örökségképző gyakorla-

¹ Hivatkozás erre a tanulmányra: Ament-Kovács Bence – Eitler Ágnes: Örökségképzés, kulturális emlékezet, identitás. In: Ament-Kovács Bence – Eitler Ágnes (szerk.): *Örökségképzés, kulturális emlékezet, identitás*. 7–23. Budapest: BTK Néprajztudományi Intézet, 2023.

DOI: <https://doi.org/10.61380/978-963-567-071-0-01>

© 2023 Szerző(k), Levelező szerző: eitler.agnes@abtk.hu

Kulcsszavak: örökségésítés, örökséglista, határképzés, lokalitás, regionalitás, forrásközösség.

² A szerzők – Ament-Kovács Bence és Eitler Ágnes – a BTK Néprajztudományi Intézet tudományos segédmunkatársai. Eitler Ágnes az ELTE BTK Néprajzi Intézetének egyetemi tanársegédje. A tanulmány elkészültét és megjelenését az ELKH SA-35/2021 *Örökségképzés, kulturális emlékezet, identitás* és az NKFI K_22 142797 (NKFI K_22 143295) *Örökségkonstrukciók kortárs közösségi színtereken – Identitás, emlékezet, reprezentáció* című pályázatok támogatták. Eitler Ágnes kutatása a Kulturális és Innovációs Minisztérium ÚNKP-22-4 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.

³ A néprajztudományra vonatkozóan tudománytörténeti összefoglalásként lásd: Paládi-Kovács 2014.

⁴ United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.

⁵ Az UNESCO egyezményről lásd: Csonka-Takács 2010: 3–4.

⁶ Tanulmánykötetünk egyaránt reprezentálja a BTK Néprajztudományi Intézet Történeti Néprajzi és Társadalomnéprajzi Osztálya munkatársainak részvételével megvalósult *Örökségképzés,*

tok tárgyára, helyszíneire, szervezőire és résztvevőire lokális és periodikus sokszínűségben (a határon túli magyarságtól a hazai nemzetiségekig, a múlt századtól napjainkig), összetett munkamódszereket – néprajzi-antropológiai terepmunkát, archívumi és levéltári kutatásokat – felhasználva.

Fülemile Ágnes tanulmányában a Kárpát-medence egyik legemblematikusabb néprajzi tájának kiemelkedően jelentős, mintegy másfél százada töretlen tudományos és művészi reprezentációjával, a közgondolkodásban elfoglalt alakzataival foglalkozik a kalotaszegi toronymotívum példáján. Cseh Fruzsina írása a háziipari, népművészeti, népi iparművészeti tárgyak kereskedelmére fókuszál, – az előző tanulmány szerzőjéhez hasonlóan – hangsúlyozza a jelenség 19. századi gyökereit, s bemutatja a nemzeti-regionális identitásépitést és a kapcsolódó szociális indíttatású folyamatokat, illetve az alkotók eredeti szándékától eltérő értékesítési gyakorlatokat. Vizsgálata fókuszában a II. világháború utáni évtizedek állnak, hasonlóan Ament-Kovács Bencéhez, aki a hazai németység kulturális szövetsége – mint makrostruktúra – és egy település lokális vezetésének és hatalmi elitjének – mint mikrostruktúra – szerepére világít rá a hartai festett bútoroknak a hazai németység közös kulturális örökségévé válása során. A szocializmus évtizedeinek ellentmondásos örökségeinek sorába illeszkednek az elsősorban városokban megtalálható lakótelepekhez és ipari komplexumokhoz tartozó örökségelemek is. Ispán Ágota Lídia és Nickel Vira Réka tanulmányában egyaránt hangsúlyozza ezek elsődleges, kulturális sajátosságai mellett a sportban, életmódban, kultúrában napjainkig kézzelfogható hozzáadásait, szem előtt tartva a civil szervezetek tevékenységét, s a muzealizáció és fesztivalizáció folyamatait, árnyalva ezzel az elhallgatott múlt, vagy éppen a múltnélküliség sztereotípiáit elsősorban Dunaújváros és Tiszaújváros, illetve Salgótarján példáján. Ugyancsak egy kevésbé konszenzusos örökségelem köré szervezte esettanulmányát Balogné Tóth Katalin,

---

kulturális emlékezet, identitás című kétéves kutatási projekt (ELKH SA-35/2021) eredményeit, valamint az *Örökségkonstrukciók kortárs közösségi színtereken – Identitás, emlékezet, reprezentáció* című négyéves konzorciumi OTKA pályázat (NKFI K_22 142797, NKFI K_22 143295) keretében 2022-től induló kutatásait. A szerzők a kutatás kérdésselvetéseiről a *Magyar Tudomány Ünnepe* keretében 2022. november 15-én, a *Társadalmi és kulturális reziliencia, örökségképzés és kulturális emlékezet a Kárpát-medencében* című konferencián, valamint a Néprajzi Múzeummal, a Szabadtéri Néprajzi Múzeummal (Skanzen) és a Debreceni Egyetem Néprajzi Kutatócsoportjával közös szervezésben 2023. május 18-án megvalósult *Örökségképzés, forrásközösségek, néprajzi műhelyek – Egy induló intézményközi kutatás kérdésselvetései* című tanácskozáson számoltak be. A jelen köteten kívül egy PhD disszertáció, két monográfia, egy *Acta Ethnographica Hungarica* tematikus szám előkészítése, mintegy 40 magyar és idegennyelvű tanulmány, 50 előadás, továbbá egy poszterkiállítás is a mérlege a kutatócsoport 2021–2023 közötti tevékenységének (bibliográfiai adatokat terjedelmi okokból nincs lehetőségünk közölni).

bemutatva az apci zsidó temetővel kapcsolatos civil kezdeményezést, amelynek során nem csupán ismételt lehetősége adódott a leszármazottaknak arra, hogy felkeressék elhunytjaik sírját, hanem egyúttal a zsidó temető a lokális kulturális örökség részévé is vált. Báti Anikó ugyancsak a lokalitásról szóló társadalmi diskurzus variabilis folyamataira fókuszál a hazai közösségek étel-örökség(esítés)ét és (re)konstrukcióját elemző írásában, Baja és Cserépfalu példáján pedig az örökség kezelésének, megőrzésének és átadásának lehetséges módozataira is rámutat. A lokális örökségesítő törekvések egyik legfontosabb tulajdonságára, az érzelmi azonosulást és a közösséghez tartozást biztosító sűrítő szimbólumra fókuszál Eitler Ágnes, a nyárárdmenti szentgericei üveges tánc örökségként való kezelésmódját és szemlélését, a résztvevő aktorokat és intézményeket elemző tanulmánya. Szintén határon túli örökségelemek vizsgálatára koncentrálnak Borbély Sándor, aki a kisebbségi elit a kárpátaljai magyarság örökségét definiáló, reprezentáló és konstruáló tevékenységét elemző írásában hidat emel az örökségesítő praxisokra fókuszáló többévtizedes szaktudományos diskurzus reflektálatlanságai és saját tereptapasztalatai közé.

A saját kultúrára való reflektálás alakzataira – mint a néprajztudomány érdeklődésébe tartozó, és módszertanával vizsgálható jelenségekre – a BTK Néprajztudományi Intézetében évtizedek óta folyamatos figyelem irányul (kiragadott példaként lásd: Sárkány 1981; Hofer – Niedermüller 1987, 1988; Fülemile 1991a, 1991b, 2020; Juhász 2006; Vargyas 2008; Hoppál 2010; Diószegi – Juhász 2011; Balogh 2011; Szilágyi 2011; Sárközi 2018; Balogh – Fülemile 2020, 2023). Az intézet munkatársai közötti csoportmunka keretében megvalósuló örökség terminológiai-elméleti kerettel operáló kutatásokat az Ethno-Lore XXXVI. évfolyamában közölt tanulmányok nyitották meg. Az *Örökség, globalizáció és lokalitás* tárgykörében mozgó írásokat – lokális elemzéseket, regionális-, sőt országos léptékű következtetéseket, egy-egy problematika elméleti irányultságú megközelítést – értelmezési keretbe rendező bevezető tanulmányában Borbély Sándor és Ispán Ágota Lídia a (kulturális) örökséggel kapcsolatos társadalomtudományi kutatások történetének és kortárs irányzatainak rendszerező összefoglalását adta. Írásuk nemcsak a nemzetközi tendenciák ismertetésére vállalkozott, hanem párbeszédbe lépett a magyar nyelvű, néprajzi szemléletű örökségkutatások eddigi eredményeivel is.⁷ A szerzőpáros az örökségnek a társadalom különböző szereplői

⁷ A kulturális örökség társadalmi jelentőségének növekedését észlelve az erdélyi néprajzkutatás képviselői 2018-ban, elméleti irányultságú írásokat és esettanulmányokat egyaránt tartalmazó tanulmánykötet formájában adták közre reflexióikat a következő kötetben: Jakab – Vajda 2018.

által való meghatározottságát, konstruáltságát felismerve, egy *pragmatikus, praxisorientált* megközelítés mellett foglalt állást, amely elsősorban magára az örökséggé tételre koncentrál, melyet kulturálisan felépített, jelentésadó és értelmező gyakorlatként vizsgál (Borbély – Ispán 2019).

A BTK Néprajztudományi Intézet műhelyében az elmúlt időszakban folytatott kutatások jellemzésekor bátran támaszkodhatunk az említett, elméleti alapokat lefektető írásra, kötetünk tanulmányai szervesen kapcsolódnak a fenti szemléletben készült munka eredményeihez. Éppen ezért az itt közölt esettanulmányok ismételt teoretikus kontextualizálási kísérlete helyett a régiókat érintő tendenciák sajátosságainak felfedezése felé indulunk el. Rövid bevezető tanulmányunk célja tehát a magyar nyelvterület (beleértve az itt élő nemzetiségi közösségeket) változatos színterein készült, különböző történeti idősokra fókuszáló kutatások metszéspontjainak megtalálása, és így az örökségesítés globális trendjének térségünkben láthatóvá váló sajátosságainak, mintázatainak felrajzolása. Írásunkban ugyanakkor nem vállalkozhatunk országunkat, régiókat illetően reprezentatív eredmények közzétételére. Az örökséggé tétel kortárs – így szemünk előtt alakuló – folyamatának azon „sűrűsödési” pontjait villantjuk fel, amelyeket a kötetben közölt empirikus kutatások kaleidoszkópja meglátni engedett.

Az örökség jelenünk *bolyhos* fogalma, mint arra a történettudomány felől közelítő, a magyar örökségtanulmányok úttörőjének nevezhető Sonkoly Gábor figyelmeztet: eredete nem tudományos, értelmezési tartománya szituatívan változó, többszólamú, akár a széttartó szálakból felépülő szövet (Sonkoly 2016: 24–29; Löfgren – Klekot 2012). Az etnográfia, etnológia, kulturális antropológia kutatási hagyományain nyugvó vizsgálatok számára nyilvánvaló ugyanakkor, hogy a saját múlt-, illetve helyi életvilág *látvánnyá* és *narrációvá* tételének gondolata (vö. Gagy 2004: 50; idézi Jakab – Vajda 2018: 7) gyakorlatilag a népi kultúra „felfedezésével” egyidős, és korántsem független a néprajzi kíváncsiság megszületésétől, a néprajztudomány kialakulásától (Köstlin 1996: 121). A saját kultúrára irányuló reflexív látásmód kibontakozása éppen ezért nem választható szét a kultúrát empirikus módon vizsgáló tudományok történetétől. Másfelől, az örökség *társadalmasítása* (Jakab – Vajda 2018) – fogalmi keretének adaptálása, hétköznapi-, közéleti-, és tudományos diskurzusokba ágyazódása, illetve intézményesítése – térségünkben a rendszerváltás utáni időszak fejleménye. Ebben az értelemben – Jakab Albert Zsolt és Vajda András írását parafrázálva – a kulturális örökség „*korszakspecifikus és helyzetspecifikus megoldás*”, tehát a múlt, a hagyomány közvetítésének korunkat, s társadalmunkat jellemző mikéntje (Jakab – Vajda 2018: 7).

A kötetben helyet kapó néprajzi és antropológiai (eset)tanulmányok segíthetnek körvonalazni, hogy milyen sajátosságokkal bír térségünkben az örökségesítés

folyamata: milyen feltételek között – jogszabályok, szervezetek és intézmények által megrajzolt erővonalak mentén – zajlik az örökséggé tétel, hogyan „működik” az örökség mint szemléletmód, reflexív viszonyulás a cselekvések szintjén. Bevezetőnkben a térségben jelen lévő és ható *örökségrezsim*ek – az örökségre vonatkozó, az (állami) intézményrendszer és a társadalom közti kapcsolatot meghatározó normatív szabályrendszerek (vö. Bendix – Eggert – Peselmann 2012: 12–13) – jellemzése nélkülözhetetlennek tűnik. Adottak egyfelől az UNESCO globális szervezet örökség-egyezményeinek nyomán létrehozott, azok állami szintű érvényesítését célzó bürokratikus egységei – a Magyar Nemzeti Bizottság Szakbizottságai és a népi kultúra örökségesítése szempontjából megkerülhetetlen Szellemi Kulturális Örökség Igazgatósága –, másfelől pedig a magyar állam kezdeményezésére felállított Hungarikumok Gyűjteménye – Magyar Értéktár rendszere.⁸ A párhuzamos örökségrezsimek az örökségről való gondolkodás és örökségkezelés két különböző paradigmáját testesítik meg: míg az előbbi a *kulturális sokszínűség* felfedezését és fenntartását tartja szem előtt, világméretű rendszert épít, s ezen belül az inventáriumokat alapvetően országonként, tehát területi alapon rendszerezi (vö. UNESCO 1995), az utóbbi a kulturális azonosság – etnikai egység – demonstrálására hivatott.

Az örökségrezsimek egymásmellettsége, párhuzamossága a térség társadalom-és politikátörténeti fejlődésének sajátosságaival rezonál. Az UNESCO – egyébként

⁸ A két örökségrezsim eltérő logikája mellett a működésben is megfigyelhetünk alapvető különbségeket. Az UNESCO-paradigmát képviselő rendszerben az inventárium kezelést egy alapvetően szakértői szervezet, a Szellemi Kulturális Örökség Igazgatósága végzi. A lista egy, tehát nemzeti szinten készül: innét a világszintű listákra (Az emberiség szellemi kulturális örökségének reprezentatív jegyzéke, Szellemi kulturális örökség legjobb megőrzési gyakorlatainak jegyzéke) lehetséges a továbblépés. A Hungarikumok Gyűjteménye – Magyar Értéktár kifejezetten a többszintűséget pártolja: a kiemelt elemek települési/tájegységi/ágazati listákról megyei- vagy külhoni nemzetrész értéktárakba kerülhetnek, ahonnan pedig kiemelkedő nemzeti értéként a Magyar Értéktár részeivé léphetnek elő. A nemzeti értékpíramis csúcsán a Hungarikumok Gyűjteményének darabjai állnak. Az UNESCO nemzeti jegyzékek érvényességi köre egy-egy állam tényleges területe, de az államhatárokon túlnyúló kulturális jelenségek esetében lehetséges a közös, államközi felterjesztés. Az értéktár-rendszer túlnyúlik a mai államhatáron és különböző szinteken külhoni értéktárakba rendezi az elemeket (pl. Backamadarasi Értéktár, Nyárad menti Értéktár, Erdélyi Értéktár, Külhoni Magyar Értéktár). Elvileg mindkét rendszer az alulról építkezés elvére épül, bár a gyakorlati megvalósulás ennél sokkal változatosabb képet mutat (lásd: Eitler 2023: 136–138). A hungarikum-mozgalom különböző szintű értéktárainak bizottságai – melyek az inventáriumba írásáról döntenek – a közigazgatás szerveihez (pl. települési-, megyei önkormányzatok) kapcsolatosan működnek. Az UNESCO-rendszer esetén a nemzeti listára kerülésről az UNESCO Magyar Nemzeti Bizottsága Szellemi Kulturális Örökség Szakbizottsága ítél. Bővebben lásd: Bali 2020.

az 1930-as évek antropológiai hagyományaira erőteljesen hagyatkozó⁹ – elképzelésének alapja, hogy a világ különböző kultúrák mozaikja, melyeket jól elkülöníthető csoportok hordoznak. A *kulturális csoportok* gyakorlatainak védelme globális etikai irányelv, mely a sokszínűség, így az emberiség közös örökségének fenntartásának kulcsa, mely végsősoron a világ fenntartható fejlődését szavatolja. Susan Wright ugyanakkor felhívja rá a figyelmet, hogy a kultúrát hordozó csoportok, és végső soron a kultúra határai korántsem magától értetődőek: meghatározási folyamat eredményeképpen jönnek létre, mely minden esetben hatalmgyakorlási technika (Wright 1998: 12–14). Az örökségesítés mint a határképzés gyakorlata – főként azokban a kelet-európai államokban, ahol a nemzetté válás a *kulturális nemzet* koncepció mentén zajlott le (vö. Bali 2022: 23–25) – a rendszerváltások után újból meginduló kortárs nemzetépítési metódusok közé könnyedén beilleszkedett (vö. Niedermüller 1999: 252–253; Taylor 2009). Mindez világossá teszi, hogy az örökség fogalom tartalma korántsem univerzális: eltérő fejlődési utat bejáró régiók, államok, állam alatti közigazgatási-adminisztratív egységek, vagy effajta határokkal nem rendelkező csoportok, illetve lokalitások szerint változhat, nem beszélve használatának szituatív árnyalatairól.

Nem hagyható figyelmen kívül az sem, hogy az örökségként szemlélés sokkal mélyebben áthatja a társadalmat, mint a hivatalos örökséggé tétel gyakorlata. Az említett inventáriumok mezsgyéje nem jelöli egyúttal az örökségesítés – mint társadalmi praxis – határát is. A listázatlan örökség ugyanakkor természetesen nem mentes az örökségrezsimek poétikájától és politikájától, melyek az örökség társadalmasítását a nyilvános diskurzusokba elhelyezett üzeneteiken keresztül végzik (vö. Harrison 2009).

A kötetünkben helyet kapó írások az örökség konstruálásának folyamatát változatos színtereken követik figyelemmel. Eltérő dinamikák figyelhetőek meg a városi és vidéki terek esetében aszerint, hogy mely jelenségek kerülnek és kerülhetnek az örökség kánonjába. A tervezett szocialista városok – Tiszaújváros, Dunaujváros – esetében sajátos disszonanciára világít rá tanulmányában Ispán Ágota Lídia: míg a bürokratikus örökségrezsimek által vezényelt örökségdiskurzus elsősorban a szocializmus előtti korszak maradványait, a városi térben „megmaradt” vidéki jelleget keresi, a lokális emlékezetközösségek örökségértelmezését az élményszerűség, biografikus funkció és a nosztalgia szervezi. Nickel Vira Réka írása Salgótarján vonatkozásában még hangsúlyosabban figyelmeztet az ipari múlt és az ipari táj sorsának rendezetlenségére, kánonon kívüliségére. Mindez láthatóvá teszi, hogy az örökségesítés ezekben az esetekben nem független az örökség (nemzet)állami szintű

---

⁹ Erről bővebben lásd: Wright 1998: 12.

értelmezésétől sem:¹⁰ a domináns nemzeti narratívába a szocialista időszak egy-értelmű ismertetőjegyei, emblematikus jelenségei nehezen tudnak illeszkedni.¹¹ Empirikus kutatásaink értelme éppen abban állhat, hogy az egyes, normaadásra törekvő örökségdiskurzusok és a különböző vizsgálati szinteken megfigyelhető örökséggyakorlatok közti viszonyba, kölcsönhatásba – esetenként játszmába – betekintést nyerjünk, és megértésükre törekedhessünk (vö. Herzfeld 2005).

A fizikai színterek mellett egyre inkább szembevetődő az online terek jelentősége az örökség tétel folyamatában. A posztmodern imázsteremtés virtuális mintázatai szerves egységet képeznek az offline módon előállított jelentésekkel, sőt – adott esetben – a jelenségek felcímkezése révén éppen az örökség-konstruálás gyakorlatának elengedhetetlen állomásai (vö. Boos 2017; Lovas Kiss 2017b: 247, 2017c: 101; Pusztai 2018: 37–38; Prosser-Schell et al. 2018: 56–57). Az online tér a jelentésadás – az örökségesítőik által közvetíteni kívánt értelmezés és a címzettek felől érkező interakciók – helye (Greschke 2014: 80; idézi: Lovas Kiss 2017b: 248, 2017c: 100). Az online kommunikáció egy örökségesítő csoport belső interakcióinak egy lehetséges formája lehet, mint ahogyan erre Báti Anikó rámutat írásában. A cserépfalui Ínyenc klub zárt Facebook csoportja a közös nevező megtalálásának, az örökséggé tett ételeket illető konszenzus kialakításának színtere. Az Ispán Ágota Lídia által elemzett Facebook oldal és profil ugyan egy jóval tágabb kört kíván megszólítani, ugyanakkor alkalmat és helyet biztosít a Tiszaújvárossal kapcsolatos tapasztalatok, átélés-élmények egyeztetésére. Apc település helyi (zsidó és nemzsidó) örökségéért önmagát felelősnek érző csoport, a Közösén Apcért Civil Társaság online nyomai sokkal inkább az örökségesítőik csoportján kívülre, a nyilvánosság számára szánt üzenetek – derül ki Balogné Tóth Katalin kutatásából. A Facebook-oldalon megjelenő tartalmak a csoport tagjai számára – némileg idealizálva azt – a zsidó vonatkozással bíró örökségként való *azonosíthatóságot* (Lovas Kiss 2017b: 247) szolgálják: a társaság ezáltal „jegyzik be” az apci zsidó temetőt a helyi örökség körébe.

¹⁰ E kérdés tárgyalásának sokszínű, európai körképét lásd: Sonkoly 2023.

¹¹ Az Államszocializmus előtti múlt felértékelésének gyakorlata a szocialista időszak rovására a rendszerváltás éveire nyúlik vissza. A Gil Eyal, Szelényi Iván és Eleanor Townsley által a *tagadás tagadásaként* jellemzett habitus szorosan összefügg egyrészt azzal, hogy átmenet éveiben a megváltozott, bizonytalan feltételek támasztotta új kihívásokra a társadalom tagjai valamilyen biztosnak, kipróbálnak vélt múltbeli mintához, modellhez nyúltak vissza. Másrészt a fent bemutatott habitus ösztönzést kapott a posztkommunista államok rendszerváltó-véleményformáló elitjének ideológiájától, mely az állampolgárok felé elvárásaként állította, hogy különböző társadalmi rítusokon keresztül – *áldozathozatal, megtisztulás és a vallomástétel* – szabaduljanak meg kommunista múlttól és annak „bűneitől” (Eyal – Szelényi – Townsley 2000: 8–9, 18–20, 34–39, 189).

Az örökségesítés gyakorlata amellet, hogy változatos offline és online színtereket érint, maga is létrehoz jelentéssel bíró – fizikai, illetve virtuális – térbeli alakzatokat. Konrad Köstlin a jelentésadás fontosságára már a modernség kibontakozásának időszakát illetően figyelmeztet. Megállapítja, hogy egy adott térbeli entitás kulturális régióként való elismerése korántsem magától értetődő: a néprajzi kánonban néprajzi tájként kezelt egységesek életre hívásában az éppen a megszülető néprajzi érdeklődésnek és turizmusnak volt kulcsszerepe (Köstlin 1996). Köte-tünkben Fülemile Ágnes írása plasztikusan mutatja be azt a folyamatot, ahogyan a néprajztudomány, néprajzi muzeológia képviselői, művészek, turisták, a korabeli közéleti- és politikai elit tagjai Kalotaszeg *kulturális kifejezéseit* azonosították, és az adott földrajzi egységet szimbolikus tartalmakkal feltöltötték. Eitler Ágnes esettanulmánya a saját kultúra reflektáltságának következő állomásait mutatja be: a szentgericei néptáncsoport története az 1960-as évek európai regionalizmus-mozgalmainak a szocialista blokkon belüli, kisebbségi léthelyzetben megkísérelt regionális kultúraépítési gyakorlatába illeszkedik (vö. Biró – Bodó 1998; Fejős 2002b), míg a Nyárádmunte mai imázsépítő törekvései pedig már a kortárs regionalizmus mintái felé mutatnak. A regionalizmus(ok) ezen áramlatainak a néprajztudomány által felhalmozott tudásanyag „forrás”: a modernizáció előtti, a néprajzilag dokumentált és publikált népi kultúra alakzatainak újbóli térbeliesítése kortárs regionális identitásalakzatok létrehozására szolgál (Fejős 2002a: 73, 81). Borbély Sándor elemzése viszont arra figyelmezteti az olvasót, hogy a népiként-, illetve populáris kultúraként a köztudatba épített elemek csak egy lehetséges típusát képviselik az örökségesítésre érdemesnek tartott jelenségeknek. A kárpátaljai kisebbségi elit kortárs örökségkonstruáló tevékenységét Borbély nagyrészt a jelen – tehát a történetiség minőségével nem rendelkező, kortárs elemek – „átmentésének” igyekezeteként jellemzi, amelynek folyamán az elit saját tevékenységét is örökségesíti, és az inventáriumba írás aktusával a regionális kultúra kánonjába törekszik emelni.

A fenti megfigyelések az örökség kánon-természetére mutatnak rá: az örökség a felismerés, kiválasztás, és örökség-minőségében való elismerés révén jön létre (vö. Pusztai 2007: 16–17). Örökség az, amire emberek egy csoportja örökségként tekint. A kánon összeállítását egy-egy régió/ország történeti múltja, nemzeté válásának mikéntje, a nemzeté válást vezénylő elit eredete és összetétele, a nemzeti múltértelmezés diskurzusait meghatározó vonások – mint átfogó kontextusok – egyaránt befolyásolják. Európa térképére tekintve egészen eltérő jellegű örökséget láthatunk felsorakozni aszerint, hogy az adott társadalom számára milyen idősíki válik jelentéssel telivé: például míg a finn újrajátszó- és hagyományörző mozgalmak által legszívesebben felelevenített korszakok a viking kor, középkor, valamint a 18.

század svéd-orosz háborúinak időszakára (Pusztai 2020: 482), az olasz városi fesztiválok a középkori és reneszánsz miliójére hivatkoznak (Mugnaini 2006; Doidge 2015), a bretagne-i *gouren* pedig a küzdősport gyakorlóinak számára egy premodern, a francia hegemon identitás térnyerése előtti korra utal (Nardini – Épron 2021). A kanonizálók kilétét illetően ugyancsak színes körkép tárul elénk. A helyi civil szervezetek,¹² a lokális- és regionális elitek képviselői,¹³ a közösségeken kívülről érkező művészek,¹⁴ művelődési szakemberek, szakbizottságok tagjai,¹⁵ közéleti személyiségek, a közigazgatás különböző szintjeinek szereplői¹⁶ és a média szakemberei¹⁷ a jelentésadáson keresztül transzferáló tevékenységet is folytatnak: az örökségről mint fogalomról és érték kategóriáról szóló ismeretek közvetítését végzik. Mivel mozgásuk kulturális tudások – az örökségesíteni kívánt jelenség és a hozzá kapcsolódó „know how”, az örökség mint elvont minőség, illetve a bürokratikus apparátus működésének ismerete – közti mediálás, a *kulturális bróker* szerepkörének betöltőiként jellemezhetjük őket. Akár az adott közösség tagjai, akár azon kívüliek, tevékenységük az állandó határátlépésre épít (Michie 2013; vö. Pusztai 2018: 23, 33–35; Eitler 2023: 117–119).

Diszciplínánk képviselői publicisztikájukkal és előadásaikkal formatív hatást gyakoroltak a lokális közösségek ismeretanyagára (pl. helytörténeti monográfiák, folklórszöveg-antológiák stb.), s általánosabb értelemben a társadalom örökségképére (Balogh 2020: 33).¹⁸ Nem újkeletű a néprajzkutatók aktív, közvetlen társadalmi szerepvállalása sem,¹⁹ amelynek során jelenlétükkel jellemzően egy-egy esemény szakmaiságát legitimáló szerepet vállaltak (Biró – Gagyai 1987: 68–72; Pop 1987) (gondoljunk csak az MTA Néprajzi Kutatócsoport egykori igazgatójára, a Röpülj páva! című televízióműsorban jellemzően központi helyet foglaló Ortutay Gyulára).

A kortárs örökség-fókuszú kutatások művelőit saját szerepvállalásuk reflektív kezelésének fontosságára két szükségszerűség is figyelmezteti.²⁰ Egyfelől, az örök-

¹² Ennek példáját lásd Balogné Tóth Katalin és Eitler Ágnes jelen kötetben olvasható esettanulmányaiban.

¹³ Ennek példáját lásd Borbély Sándor e kötetben szereplő írásában.

¹⁴ Ennek példáját lásd Fülemile Ágnes tanulmánykötetünkben közreadott írásában.

¹⁵ Ennek példáját lásd Cseh Fruzsina és Ament-Kovács Bence e kötetben szereplő tanulmányában.

¹⁶ Ennek példáját lásd Ispán Ágota Lídia és Nickel Vira Réka jelen kiadványban olvasható dolgozatában.

¹⁷ Ennek példáját lásd Bati Anikó e kötetben szereplő tanulmányát.

¹⁸ Nemzetközi kitekintésért lásd: Linnekin 1991.

¹⁹ A gyűjtésekre fókuszáló vonatkozó példákért lásd: Hála 2003.

²⁰ A reflektált együttműködés szép példáját adja Lovas KISS 2017a.

ségrezsimek-, illetve az örökség-profilú intézmények működése alapvetően számol az etnográfus kollaborációjával. Az UNESCO világörökségi listájára való felvétel kritériumait az 1972-es Világörökségi Egyezmény (World Heritage Convention), illetve az azt kiegészítő Működési Irányelvek (Operational Guidelines) határozzák meg, ám együttesen sem kínálnak olyan „kőbe vésett” alapvetés(ek)e)t, amelyek a Világörökségi Bizottság (World Heritage Committee) számára egyértelmű paramétereket rajzolnának meg (Liwanag 2017). A fenti okokból elkerülhetetlen a felterjesztést bonyolító tagállami szervezetben (Magyarországon: Szellemi Kulturális Örökség Igazgatóság, Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Szentendre), illetve a lokális forrásközösségekben a néprajzkutatók és antropológusok *szakértő*ként való részvétele. A Magyarországra (illetve a határon túli) magyar közösségekre fókuszáló további tematikus vagy lokális örökséglisták összeállításakor pedig jellemzően a fentieknél még kevésbé artikulált a kutatók gyakorta formatív szerepvállalása. Hasonló, foglalkoztatásuk indokolta okokból transzformálódik a státuszhiánnyal küzdő intézményekben a néprajzkutatók közgyűjteményi munkaköre közművelődési szakemberré, s vizsgálódó attitűdjük szervezővé. Másfelől, a „puszta” kutatói szándékkal érkező etnográfusnak is hamar le kell számolnia a „hatástalanság” illúziójával. Munkája fokozottan érdekes az örökségesítésben érdekelt csoportok, szereplők számára: egyrészt, mivel „nyersanyagot” biztosíthat tevékenységükhöz, másrészt mivel érdekelték az etnográfus által róluk előállított reprezentáció jellegét illetően. Az örökségesítés egyben imázsalkotási folyamat is, és – az online kommunikáció, illetve az Open Science gyakorlat általános normává válásával – etnográfiai exit hatással van a vizsgált társadalmi csoportról alkotott képre (Eitler 2023: 153–160).

Kötetünk esettanulmányai a néprajzkutató szakemberek örökségesítésre vonatkozóan, illetve az örökségképzés korai praxisaira is élénk reflexiókat fogalmaznak meg: Fülemile Ágnes a fentiekben e tekintetben (kutató és művészértelmség hatása) már bemutatott kalotaszegi esettanulmánya mellett Cseh Fruzsina és Ament-Kovács Bence írása egyaránt történeti kontextusban irányítja e kérdésre a figyelmet. Cseh Fruzsina a népművészet államszocializmus időszaka alatti kereskedelmét vizsgáló tanulmányában a népművészeti – népi iparművészeti tárgyak minősítése („zsűrizése”), illetve a tervezők munkája kapcsán hangsúlyozza autoritásuk eredményezte formatív szerepvállalásukat, amely szorosan összefügg azzal a kérdéssel, hogy az alkotók és szervezetek identitáskonstrukcióiba, s a népművészetükről folytatott örökségszövegbe miként illeszthető be a tárgykészítést katalizáló kereskedelmi érdek. Ament-Kovács Bence pedig a Magyarországi Németek Demokratikus szövetségével szakértőként együttműködő néprajzkutatók és intézmények szerepe kapcsán mutat rá a – kitelepítés elűzetés kollektív traumájából felocsúdó, korábban csoportként

kevésé értelmezhető – magyarországi némettség esetében a „felülről jövő” örökség-teremtő kohéziós törekvésekre, illetve Boross Marietta hartai terepmunkája és publicisztikája eredményezte, napjainkig lokálisan adatolható formatív tevékenységére. Szorosan kapcsolódva ezzel Nickel Vira Réka tanulmányához, aki az örökségesítés kortárs hazai dilemmái közé az ipari örökség mellőzöttségét emeli be, és a figyelmet a kutatói részvétel lehetőségére irányítja a problémamegoldási folyamatban.

Noha tanulmánygyűjteményünkkel nem vállalkozhatunk országunkat, régiókat illetően szintézis, vagy reprezentatív eredmények közlésére, előszónk és ezzel együtt a kötetünkben összegyűjtött esettanulmányok célja – a munkatársak kutatásait közös mederbe terelő projekteknek köszönhetően – a magyar nyelvterületet (és az itt élő nemzetiségeket) érintő recens tradíció-teremtő stratégiák, új hagyománykonstrukciók és az identitásképzési tendenciák sajátosságainak felfedezése egy-egy kiválasztott reprezentatív, lokálisan és periodikusan egyaránt meghatározott fókuszpont segítségével. Egy körkép áttekintésére invitáljuk tehát az olvasót a fesztiválok világtól a digitális kijelzők kék fénye előtt szerveződő csoportokig, a parasztházak konyháitól az iparvárosok kohóiig, a kalotaszegi lankák között feltűnő ódon tornyoktól a népművészeti tárgyakat forgalmazó üzletek zsúfolt polcaiig.

IRODALOM

BALI János

2020 A néprajztudomány szerepe az érték és az örökség újrafogalmazásában, a hungarikumok példáján. In: Cseh Fruzsina – Mészáros Csaba – Boros Balázs (szerk.): *Számvetés és tervezés: A néprajztudomány helyzete és jövője a 21. században*. 71–86. Budapest: L'Harmattan Kiadó – MTA BTK Néprajztudományi Intézet.

2022 *A magyar nemzet etnológiája*. Budapest: ELTE Bölcsészettudományi Kar.

BALOGH Balázs

2011 A népművészet ma - lehetőségek, nehézségek, az együttműködés esélyei. In: Diószegi László – Juhász Katalin (szerk.): *Hagyomány, örökség, közkultúra: a magyar népművészet helye és jövője a Kárpát-medencében*. 9–17. Budapest: Teleki László Alapítvány.

2020 Az alap- és alkalmazott kutatások dilemmája a néprajztudományban (Válaszok a néprajztudomány társadalmi és gazdasági hasznát számon kérő pragmatikus kérdésekre a Néprajztudományi Intézet működési

tapasztalatai alapján) In: Cseh Fruzsina – Mészáros Csaba – Borsos Balázs (szerk.): *Számvetés és tervezés. A néprajztudomány helyzete és jövője a 21. században.* 25–42. Budapest: L'Harmattan Kiadó – MTA BTK Néprajztudományi Intézet.

BALOGH Balázs – FÜLEMILE Ágnes

2020 Reprezentáció és reprezentativitás. Lépésváltás és léptékváltás a (kalotaszegi) hagyományörzés módozataiban. In: Jakab Albert Zsolt – Vajda András (szerk.): *Ruralitás és gazdasági stratégiák a 21. században.* (Kriza Könyvek, 47.) 19–61. Kolozsvár: Kriza János Néprajzi Társaság.

2023 Történeti idő és jelenlét Kalotaszegen (Fejezetek egy emblematis néprajzi táj jelképpé válásának történeti, társadalmi folyamatairól. (Életmód és tradíció, 18). Budapest: Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Néprajztudományi Intézet.

BENDIX, Regina – EGGERT, Aditya – PESELMANN, Arnika

2012 Introduction: Heritage Regimes and the State. In: Bendix, Regina – Eggert, Aditya – Peselmann, Arnika (eds.): *Heritage Regimes and the State.* (Göttingen Studies in Cultural Property, 6.) 11–20. Göttingen: Universitätsverlag Göttingen.

BIRÓ A. Zoltán – BODÓ Julianna

1998 A „hargitaiság”. Egy régió kultúraépítési gyakorlatáról In: Bodó Julianna (szerk.): *Fényes tegnapunk. Tanulmányok a szocializmus korszakáról.* 195–210. Csíkszereda: KAM-Regionális és Antropológiai Kutatások Központja.

BIRÓ Zoltán – GAGYI József

1987 A folklorizmus háttéréről. In: Biró Zoltán – Gagy József – Péntek János (szerk.): *Néphagyományok új környezetben. Tanulmányok a folklorizmus köréből.* 63–81. Bukarest: Kriterion Könyvkiadó.

BOOS, Tobias

2017 *Inhabiting Cyberspace and Emerging Cyberplaces: The Case of Siena, Italy.* London: Palgrave Macmillan.
<https://doi.org/10.1007/978-3-319-58454-6>

BORBÉLY Sándor – ISPÁN Ágota Lídia

2019 Örökség, globalizáció és lokalitás. *Ethno-Lore*, XXXVI. évf. 9–24.

CSONKA-TAKÁCS Eszter

2010 Előszó. In: Csonka-Takács Eszter (szerk.): *UNESCO egyezmény a szellemi kulturális örökség megőrzéséről.* Szentendre: Szabadtéri Néprajzi Múzeum.

DIÓSZEGI László – JUHÁSZ Katalin (szerk.)

2011 *Hagyomány, örökség, közkultúra: a magyar népművészet helye és jövője a Kárpát-medencében*. Budapest: Teleki László Alapítvány.

DOIDGE, Mark

2015 Il Calcio as a Source of Local and Social Identity in Italy. In: Merkel, Udo (eds.): *Identity Discourses and Communities in International Events, Festivals and Spectacles*. 37–53. London: Palgrave Macmillan.
https://doi.org/10.1057/9781137394934_2

EITLER, Ágnes

2023 *A színpadra vitt népi kultúra szerepe a lokalitás szervezésében. Összehasonlító néprajzi vizsgálat*. Doktori disszertáció. Budapest: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar.
<http://doi.org/10.15476/ELTE.2023.027>

EYAL, Gil – SZELÉNYI, Iván – TOWNSLEY, Eleanor

2000 *Making Capitalism Without Capitalists. Class Formation and Elite Struggles in Post-Communist Central Europe*. London – New York: Verso.

FEJŐS Zoltán

2002a A regionalizmus és a néprajzi kutatások néhány kérdése. *Néprajzi Látóhatár [A kultúra táji, térbeli változatai. Tanulmányok a 60 éves Kósa László tiszteletére.]* 11. évf. 1–4. sz. 69–84.

2002b A regionalizmus kérdései és az „új palóckutatás”. *Nógrád Megyei Múzeumok Évkönyve*, XXVI. évf. 333–344.

FÜLEMILE Ágnes

1991a Batyuzó matyó asszonyok. Adatok a mezőkövesdi folklorizmus történetéhez. In: Halász Péter (szerk.): *A Duna menti népek hagyományos műveltsége: Tanulmányok Andrásfalvy Bertalan tiszteletére*. 375–382. Budapest: Magyar Néprajzi Társaság.

1991b Megfigyelések a paraszti női viselet változásához Magyarországon – az I. világháborútól napjainkig. *Ethnographia*, 102. évf. 1–2. sz. 50–77.

2020 Social Change, Dress and Identity Observations on the Disintegration of Peasant Culture as Exemplified by Rural Women’s Clothing in Hungary from the First World War to the End of the Kádár Era Socialism. *Acta Ethnographica Hungarica*, Vol. 65. No. 1. 107–186. <https://doi.org/10.1556/022.2020.00007>

GAGYI József

2004 *Örökített székelykapu. Környezetek, örökség, örökségesítés egy székelyföldi faluban*. Marosvásárhely: Mentor.

GRESCHKE, Heike Mónika

- 2014 „Beléptem?” Etnometodológiai reflexiók egy plurilokális etnográfiai kutatásról. *Kultúra és Közösség*, V. évf. 3. sz. 77–93.

HARRISON, Rodney

- 2009 What is heritage? In: Harrison, Rodney (ed.): *Understanding the politics of heritage*. 5–42. Manchester: Manchester University Press.

HÁLA József

- 2003 *Hogyan gyűjtöttek elődeink? Néhány fejezet a magyar néprajztudomány történetéből*. Marosvásárhely: Mentor Kiadó.

HERZFELD, Michael

- 2005 *Cultural Intimacy. Social Poetics in the Nation-State*. New York – London: Routledge.

HOFER Tamás – NIEDERMÜLLER Péter (szerk.)

- 1987 *Hagyomány és hagyományalkotás. Tanulmánygyűjtemény*. (Kultúra-elmélet és nemzeti kultúrák, 1.) Budapest: Magyar Tudományos Akadémia Néprajzi Kutató Csoportja.

- 1988 *Nemzeti kultúrák antropológiai nézetben. Tanulmánygyűjtemény*. (Kultúra-elmélet és nemzeti kultúrák, 2.) Budapest: Magyar Tudományos Akadémia Néprajzi Kutató Csoportja.

HOPPÁL Mihály

- 2010 Újabb fejlemények és javaslatok az emberiség szellemi kulturális öröksége ügyében. *Valóság*, 53. évf. 6. sz. 1–26.

JAKAB Albert Zsolt – VAJDA András

- 2018 Örökség: etnicitás, regionális identitás és territorialitás. In: Jakab Albert Zsolt – Vajda András (szerk.): *A néprajzi örökség új kontextusai. Funkció, használat, értelmezés*. 7–28. Kolozsvár: Kriza János Néprajzi Társaság

JAKAB Albert Zsolt – VAJDA András (szerk.)

- 2018 *A néprajzi örökség új kontextusai. Funkció, használat, értelmezés*. Kolozsvár: Kriza János Néprajzi Társaság.

JUHÁSZ Katalin

- 2006 Öltözködési divatok a táncházban. In: Sándor Ildikó (szerk.): *A betonon is kinő a fű*. 125–160. Budapest: Hagyományok Háza.

KÖSLTIN, Konrad

- 1996 Utazás, régiók, modernség. *Café Babel*, 6. évf. 4. sz. 117–124.

LINNEKIN, Jocelyn

- 1991 Cultural Invention and the Dilemma of Authenticity. *American Anthropologist*, Vol. 93. No. 2. 446–449.

<https://doi.org/10.1525/aa.1991.93.2.02a00120>

LIWANAG, Michael Angelo

- 2017 The Case for Ethical Guidelines. Preventing Conflict in the Selection of World Heritage Sites. In: Silverman, Helaine – Waterton, Emma – Watson, Steve (eds.): *Heritage in Action. Making the Past in the Present*. 19–32. H. n.: Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-42870-3>

LOVAS KISS Antal

- 2017a Amikor a néprajzkutatót minőségellenőrnek hívják: a néprajzkutatás hatása a panyolai szokáskonstrukcióra. In: Jakab Albert Zsolt – Vajda András (szerk.): *Aranyhíd. Tanulmányok Keszeg Vilmos tiszteletére*. 225–235. Kozlovsvár: BBTE Magyar Néprajz és Antropológia Intézet – Erdélyi Múzeum Egyesület – Kriza János Néprajzi Társaság.
- 2017b Hol található a 21. századi etnográfiai/antropológiai kutatás terepe? *Ethno-Lore*, XXXIV. évf. 239–257.
- 2017c „...plakátot már csak a netre csinálunk.” A panyolai hagyományörző farsang offline és online tereinek találkozása. In: Lajos Veronika – Povedák István – Régi Tamás (szerk.): *The Anthropology of Encounters. A találkozások antropológiája*. 94–105. Budapest: Magyar Kulturális Antropológiai Társaság.

LÖFGREN, Orvar – KLEKOT, Ewa

- 2012 Culture and Heritage. *Ethnologie française*, Vol. 42. No. 2. 391–394.

MICHIE, Michael

- 2003 *The Role of Culture Brokers in Intercultural Science Education: A Research Proposal*.
http://members.ozemail.com.au/~mmichie/culture_brokers1.htm.
Letöltés: 2022. 07. 30.

MUGNAINI, Fabio

- 2006 Medieval Ever Since, Medieval Forever: A Survey on the return of the Past in Present day Urban festivals in Italy (and Elsewhere). In: Mugnaini, Fabio – Ó Héalaí, Pádraig – Thompson, Tok (eds.): *The Past in the Present: A Multidisciplinary Approach*. 267–290. Catania: Ed.it.

NARDINI, Dario – ÉPRON, Aurélie

- 2021 Being Breton through wrestling: Traditional gouren as a distinctive Breton activity. *Ethnography*, Vol. 22. No. 3. 372–395
<https://doi.org/10.1177/14661381211035478>

NIEDERMÜLLER, Péter

- 1999 Ethnicity, Nationality, and the Myth of Cultural Heritage: A European View. *Journal of Folklore Research*, Vol. 36. No. 2–3. 243–253.

PALÁDI-KOVÁCS Attila

- 2014 A nemzeti kulturális örökség fogalma, tárgya. In: Alabán Péter (szerk.): *Örökség, hagyomány, néprajz*. 33–45. Ózd: Újra Ózdért Közhasznú Egyesület.

POP, Mihai

- 1987 A folklórrendezvények tudományos megalapozásának szükségessége. In: Biró Zoltán – Gagy József – Péntek János (szerk.): *Néphagyományok új környezetben. Tanulmányok a folklorizmus köréből*. [ford.: Balázs Lajos] 98–104. Bukarest: Kriterion Könyvkiadó.

PROSSER-SHELL, Michael – SIMON, András – MÓD, László

- 2018 Orbán-napi borünnep – das neue Urbanfest im revitalisierten Weinkellerdorf von Hajós in europäischer Perspektive. [in Zusammenarbeit mit András Simon und László Mód]. In: Schell, Csilla – Prosser-Schell, Michael – Pusztai, Bertalan (Hrsg.): *Re-Invention of Tradition in Ostmitteleuropa nach 1990. Neue, „gefundene“ und revitalisierte Feste mit Schwerpunkt auf Ungarn*. 39–75. Münster – New York: Waxmann.

PUSZTAI Bertalan

- 2007 „Bajászlé”. Identitás, kanonizáció és márkázás a bajai népünnepélyen. In: Pusztai Bertalan – Neill, Martin (szerk.): *Turizmus, fesztiválok és helyi identitás – Tourism, Festivals and Local Identity. Halászléfőzés Baján – Fish Soup Cooking in Baja, Hungary*. 7–25. Edinburgh – Szeged: University of Edinburgh – Szegedi Tudományegyetem Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék.
- 2018 Das Schicksal der Kultur und des Lokalen in der postmodernen Image-Produktion. In: Schell, Csilla – Prosser-Schell, Michael – Pusztai, Bertalan (Hrsg.): *Re-Invention of Tradition in Ostmitteleuropa nach 1990. Neue, „gefundene“ und revitalisierte Feste mit Schwerpunkt auf Ungarn*. 21–38. Münster – New York: Waxmann.
- 2020 A történelmi múlt szerepe egy finn turizmus- és lokalitásfejlesztésben. *Ethnographia*, 131. évf. 3. sz. 465–485.

SÁRKÁNY Mihály

- 1981 „A Matyó jelző véglegesen védjegy lett.” (Felirat a Néprajzi Múzeum „A népművészet születése” kiállításában). *Múzeumi Közlemények*, 1. sz. 51–54.

SÁRKÖZI Ildikó Gyöngyvér

- 2018 *A mártírium homályából: Sibe ősök és hősök a kínai nemzetépítés oltárán*. Budapest – Pécs: MTA BTK Néprajztudományi Intézet – L'Harmattan

Kiadó – PTE BTK Társadalmi Kapcsolatok Intézete Néprajz-Kulturális Antropológia Tanszék.

SONKOLY Gábor

2016 *Bolyhos tájaink. A kulturális örökség történeti értelmezései.* Budapest: ELTE Eötvös Kiadó.

SONKOLY Gábor (ed.)

2023 *Urban Heritage in Europe. Economic and Social Revival.* London: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003346999>

SZILÁGYI Miklós

2011 Örökség és hagyományteremtés. A nagykun öntudat felélesztése In: Diószegi László – Juhász Katalin (szerk.): *Hagyomány, örökség, közkultúra: a magyar népművészet helye és jövője a Kárpát-medencében.* 175–182. Budapest: Teleki László Alapítvány.

TAYLOR, Mary N.

2009 Intangible heritage governance, cultural diversity, ethno-nationalism. *Focaal: European Journal of Anthropology*, No. 55. 41–58. <https://doi.org/10.3167/fcl.2009.550104>

UNESCO World Commission on Culture and Development

1995 *Our Creative Diversity: Report of the World Commission for Culture and Development.* <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000101651/PDF/101651eng.pdf.multi> Letöltés: 2023. 07. 26.

VARGYAS Gábor

2008 Megőrizhető-e a brúk szellemi öröksége? In: Vargyas Gábor: *Dacolva az elkerülhetetlennel. Egy közép-vietnami hegyi törzs, a brúk kultúrája és vallása.* 352–369. Budapest: L'Harmattan Kiadó.

WRIGHT, Susan

1998 The Politicization of 'Culture'. *Anthropology Today*, Vol. 14. No. 1. 7–15. <https://doi.org/10.2307/2783092>

BENCE AMENT-KOVÁCS – ÁGNES EITLER

HERITAGE IN THE MAKING: REGIMES AND CANONS, SITES AND ACTORS

Keywords: heritage-making, heritage inventories, border-making, locality, regionality, source community

The making of heritage is a complex contemporary process that permeates society from the normative contexts of the global as well as national level to local communities. It enters extremely various sites, since it is both part of rural and urban life-worlds, and it is present in the institutional

spaces of museums. Cultural elements that have been extracted from their former contexts and transformed into heritage are no less diverse. The symbolic valorization effects on cultural phenomena of quite different historical periods, depending on the regional and local contexts of heritage-making. The prestige (acceptance or rejection) and meanings of the legacy of certain periods, the relationship to tradition, as well as the ways in which 'authenticity' are interpreted are products of a constant re-defining process led by diverse social actors such as members of local communities, cultural brokers, and experts. These positions often represent intertwining roles (researcher, expert, mediator, active or passive local actors), that are difficult to distinguish from one another in the various situations in which heritage-making can be researched empirically.